Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-ейн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй орган

1940 оной АВГУСТА 1
Четверг
№ 176 (3176)

Сэн 10 мүнгэ.

Мүнөөдэр уласхоорондын антивоеннэ үдэр. Бүхы дэлхэйн пролетариат болбол хоёрдохи империалистическэ дайнда эсэргүүсэн, бүхы дэлхэй дээрэ мирэй түлөө тэмэсэлдэ жагсанхай байһанаа демонстрацилхань.

Манай орон, илаһан социализмын орон хадаа советскэ правительствын гадаадын сэсэн мэргэн политикын ашаар, дайнай газаа тээ байна. Энэ үдэр Советскэ Союзай арадууд эхэ орондоо, большевистскэ партидаа хизаарлашагүй преданнэ байһанаа харуулха байна.

Ленинско-Сталинска национальна политикын шэнэ илалта

Мүнөөдэр, манай эхэ ороной зүрхэн—Улаан Москвада нээгдэхэ, хүдэлмэришэн ба таряашанай социалистическэ гүрэнэй парламент—СССР-эй Верховно Соведэй VII Сесси болбол историческа удхашанартай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ байна. Верховно Соведэй VII Сесси хадаа Балти шадарай гурбан гүрэнүүдые—Литва, Латви ба Эстонииe социализмын ороной тэгшэ эрхэтэ ба ханибарисаата арадуудай бүлэдэ нэгэдхэн абахань. Гадна, королевскэ Румыниин дарлалта доро хорёод жэлэй торшо соо зобожо тулижа байһанаа сүлөөлэгдэн, Сталинска Конституциин наран доро ороһон Бессарабиие ба Буковинын хойто хубиие Молдавска АССР-тэй ниилүүлэн, Молдавска Союзна Советскэ Социалистическэ республика болгохо гэһэн арадай дурахүсэлые социалистическэ парламент хангаха байна. Энэ—ехэ историческа события, энэ—ленинско-сталинска национальна политикын шэнэ илалта!

Социалистическэ ороной ахадүү арадуудай составта дүрбэн шэнэ союзна советскэ социалистическэ республикануудай нэмэлгэ—манай орондо социализмын илаһанай результат, арадай энхэ амгалан байдалые хёрхоор хамгаалан сахигша баатар Улаан Армиин диилдэшэгүй болоһоной гэршэмүн!

Балтиин далай шадарай оронуудай—Литва, Латви ба Эстониин арадуудай историдо шэнэ, һолонготон гэрэлтэмэ хуудаһан нээгдээ! Эдэ оронуудай ажалшадай зэбүүрхэн дурагүйтэжэ байһан хуушан барга, харанхы байдал хойшолонгүй хобхо сохюулан хаягдаа. СССР-эй дайсад, империалистнуудай дуразоригые дүүргэн байгаа реакционернүүд-капиталистнуудай хара аашада дарагдан, мэхэлэгдэн, зобоогдон байһан эдэ оронуудай арадууд өөһэдынгөө хэтэзаяанай дура хүсэлые сүлөөтэйгөөр хэлэхэ арга олобо. Тэдэнэр һанаһан һаналаа хэлээ: Советскэ засаг тогтоохо, СССР-эй составта орохо!

Литва, Латви ба Эстониин гүрэнэй засагта һая болотор һууһан, молхи буржуазна политигууд болбол өөһэдынгөө оронииe гадаадын капиталда наймаалжа байгаа. Балтиин далай шадарай оронуудай ажалшад өөһэдын ба гадаадын капиталистнуудай хоёр дабхар дарлалта үзэжэ байһан юм. Таряашад газаргүйдэжэ, помещигүүдээр ба кулагуудаар богоолшолгодо байгаа. Эрдэм һураха ба мэргэжэл олохо замууд ажалшан зондо хаалтатай байгаа һэн. Дарлагдагшадые хамгаалан бодоһон, Литвын, Латвиин ба Эстониин түрүү хүнүүд хайрагамгүйгөөр хэһээгдэжэ, түрмэдэ хаагдажа, каторгада хаягдажа байгаа.

Англо французска жадаар тухирагдан, литовско, латвийска ба эстонско арадуудай нюрганда һууһан буржуазна политигууд болбол өөрынгөө гүрэниие Советскэ Союзда добтолхо плацдарм болгожо байгаа. Эндэ уласхоорондын провокациин аюулта гуламта байгуулагдаһан ба Советскэ Союзда эсэргүү сагаангвардейскэ провокаци дэлгэрһэн байна. Эдэ оронуудай зонхилогшо кругууд болбол, ушарһан уласхоорондын оршомбайдалда баалагдан, харилсантуһалалсаха тухай пактые Советскэ Союзтай баталаад байхадаашье, өөһэдынгөө политикые хубилгаагүй байһан ба СССР-эй баруун-хойто хилэнүүд дээрэ антисоветскэ аашанууд ба провокацинуудые хэжэ үргэлжэлһөөр байһан байна.

Литва, Латви ба Эстониин урдынь зонхилогшод болбол, харилсантуһалалсаха договороо эбдэн, „Балтиин Антанта“ гэжэ нэрэлэгдэдэгые СССР-тэ эсэргүү сэрэгэй союз болгоһон байна.

Теэд, эдэ оронуудай арадууд хадаа тэрэ бузар провокационно аашануудтань түрбилгүйгөөр зэбүүрхэдэг һэн. Тэдэнэр, социализмын орондо юунэй боложо байһаниие саг үргэлжэ хаража байгаа, хүдэлмэришэн ба таряашанай социалистическэ гүрэндэ тэдэнэй дуралал улам бүри ургажа байгаа. Тэдэнэр хадаа хүсэнтүгэс хүршэ—агууехэ Советскэ Союз хадаа дарлалтые ба эксплоатациие мэдэдэггүй, тиигээд бүхы арадта политическэ эрхэ сүлөө олгогдонхой, өөрынгөө экономико ба культурые һалбаруулан бадаруулха аргабайдал байгуулагданхай гэжэ мэдэдэг һэн. Эгээ тиимэһээ, жаргалта хүхюун ба сэнгэлиг байдал—энэ хадаа советскэ байдал, үнэхөөрөө арадай засаг—энэ хадаа советскэ засаг мүн гэжэ тэдэнэр мэдэжэ байгаа. Советскэ Литва, советскэ Латви, советскэ Эстони тухай һанал ажалша массын дунда улам улам бүри хүсэтэйгөөр орьёлжо байгаа. Арадуудта мир ба аюулгүй байдалые асарагша Улаан Арми Литвын, Латвиин ба Эстониин территори дээрэ ороходонь, энэ һанал—арадай һанал гадаашаа бусалан гараа, арад зон хүсэд амисхалаараа амилаа! Тэдэнэр хадаа Сталинска Конституциин туг доро агууехэ советскэ арадтай хамта ажаһууха хүсэлөө өөһэдынгөө һунгагдамалнуудаар дамжуулан Верховно Соведтэ мэдүүлээ!

Литвын, латвиин ба эстониин арадуудай дурахүсэлые хангаан, тэдэниие өөрынгөө агууехэ бүлэдэ ниилүүлэн абаха гэһэн, социализмын ороной засагай дээдэ органай тогтоол бүхы советскэ арадта, бүхы түрүү ба прогрессивнэ хүнтүрэлтэндэ агууехэ баяраар угтагдаха байна.

Шэнэ советскэ республиканууд хадаа, арбанхоёр эгэшэнэртээ хамта, өөрынгөө промышленность, хүдөө ажахы ба культурые бадаруулан, алдарта ленинско-сталинска замаар урагшаа—коммунизм тээшэ шууд алхалхань!

ВЦСПС-эй Х пленум

Июлиин 29-дэ, пленумэй заседани дээрэ нүхэр Шверникэй доклад тушаа пренинүүд үргэлжэлбэ.

Уралай ба Баруун Сибириин промышленна барилгын хүдэлмэришэдэй Союзай ЦК-гэй секретарь нүхэр Левин болбол профаппарадта урдань байһан 1401 хүдэлмэрилэгшэдэй орондо оройдоо 525 хүн үлөө гэжэ хөөрэбэ. Кировэй нэрэмжэтэ, ленинградска заводой завкомой түрүүлэгшэ нүхэр Баширдин хэлэнэ: аппарадые бага болгоһонойгоо һүүлээр, завком хадаа гол анхаралаа комиссинуудай хүдэлмэридэ хандуулаа. Тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхын тулада, комисси бүхэндэ завкомой членүүдые бэхижүүлэн табяабди; тэдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэридэ олонтоото активистнуудые хандуулна.

ВЦСПС-эй секретарь нүхэр Москатов болбол профсоюзна органуудай аппарат хэтэрхэй ехэ болоо, эдэнэр эрид хороогдохо ёһотой гэжэ гэршэлһэн олон фактнуудые харуулба. Мүн, зарим профсоюзуудые ниилүүлхэ шухала тухай хэлэбэ.

Донбассай шулуу нүүрһэнэй промышленностиин хүдэлмэришэдэй союзэй ЦК-гэй түрүүлэгшэ нүхэр Савиков болбол союзуудай центральна комитедүүдтэ социальна страхованиин таһагуудые амаралтын гэрнүүдэй, санаторинуудай управленинүүдтэй нэгэдхэхые ба нүүрһэшэдэй профсоюзуудые нэгэдхэхые дурадхаба.

ВЦСПС-эй секретарь нүхэр Николаева болбол, олонхи профсоюзна организацинууд хадаа бүхы хүдэлмэреэ түлөөһэнэй аппарадай хүсөөр ябуулжа, һайндуранай активые хабаадуулнагүй гэжэ тэмдэглэбэ.

Мяханай ба холодильно промышленностиин хүдэлмэришэдэй союзай ЦК-гэй түрүүлэгшэ Владимиров, ВЦСПС-эй социальна страхованиин таһагые даагша Зеленко, ВЦСПС-эй секретарь Брегман ба бусад прениүүдтэ үгэ хэлэбэд.

Нүхэр Шверникэй доклад тушаа тогтоолой проект бэшэхын тула тусхай комисси һунгагдаба; ВЦСПС-эй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, зарим центральна фабрично-заводской комитедүүдэй түрүүлэгшэд комиссиин составта оробо.

1940 оной хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Выставкэдэ хабаадагшад, Кяхтын аймагай газарай таһагай ахалагша агроном Г. И. Васильев экскурсант; „Красная заря“ колхозой түрүүлэгшэ Д. Н. Жарников (Кяхта) ба Соболиин нэрэмжэтэ колхозой тарян ажалай бригадир А. К. Иванов (Читинскэ областиин, Чернышевскын район) гэгшэд „Зерно“ павильондо, стахановска ургасын делянкатай танилсажа байна.

(ТАСС-ын фото-клише).

ҮБҺЭ ХУРЯАЛГА

ҮБҺЭНЭЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ АМЖАЛТАТАЙГААР ДҮҮРГЭХЫН ТҮЛӨӨ

Ярууна. Молотовай нэрэмжэтэ колхоз болбол общественнэ адуу малаа үбһэ тэжээлээр хангахын тулада 1940 ондо 80 мянган центнер үбһэ хуряажа абаха плантай байһан юм.

Тус колхоз үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин планиие 10 процент дүүргээд байна. Түрүүшын хэдэн үдэрнүүдтэ бороон ехээр ороһоной шалтагаанаар, сабшалга ба тармалгын хүдэлмэри нилээд ехээр һаатаһан байгаа. Гэбэшье, һүүлэй 6 хоног соо тэрэ таһалдал бүрин усадхагдаа.

Илангаяа үбһөө гээлтэгүйгөөр хуряахын түлөө тэмэсэжэ, тармалга ба сомолгые саг соонь хэхэ, косилкаар сабшагдаһан үбһые хүндэлэн тармаха, сэбэрээр ба доогуур сабшаха гэһэн заабаринуудые бүхы бригаданuудта наряар сахина.

Үбһэ хуряалга ба силосованиие богонихон болзор соо һайн шанартайгаар дүүргэхэ тушаа бүхы бригаданууд ба колхознигууд өөһэд хоорондоо социалистическэ соревнованиие үргэнөөр дэлгэрүүлээ.

Эндэ стахановскаар ажаллагшад Новиков, Гитин ба Цыренов гэгшэд гар сабшалгаар үдэрэйгөө нормые 175-200 процент хүртэр дүүргэнэ.

Үбһэнэй хүдэлмэридэ ябажа байһан колхознигуудай дунда массова хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Агитатор нүхэр Эрдыниев үдэр бүридэ газетэнүүдые уншажа, элдэб һонинуудые ойлгосотойгоор хөөрэжэ үгэдэг байна.

Дашипылон Ц. Ж.

Бүхы хүсөө элсүүлхэ

Хориин аймагай колхозууд мүнөө жэлэй үбһэ хуряалгада ороһонһоо хойшо хамта 9488 га сабшажа, планаа арбаад бага гаран процент дүүргээ. Колхозууд үбһэнэй хүдэлмэридэ ниитээрээ ороһоор нилээд үни боложо байбашье, хүдэлмэриинь темп угаа аалихан.

Ашангын, Хориин, Хэжэнгын сомонуудта үбһэ хуряалга муугаар ябуулагдана. Тэндэ зуун гектарһаа дээшэ сабшаһан нэгэшье колхоз үгы. Үбһэнэй хүдэлмэридэ гараха ёһотой хүдэлмэриин ба унаагай хүсэн хүсэд гараадүй. Планай ёһоор 5786 хүн үбһэ хуряалга дээрэ ажаллаха байһан аад, миил 1865 хүн ябана.

Зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болбол үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин удаарһаниие бороотой бүрхэг байһанһаа болобо гэжэ тайлбарилха һанаатай байдаг. Теэд, мүнөө наратай сэлмэг үдэрнүүдтэшье тэдэнэр үбһэнэй хүдэлмэриие шангадхахын тулада хамаг бүхы хүсөө элсүүлхын тулада ямаршье хэмжээ абанагүй.

Нэгэ зарим колхозуудта ажалай дисциплинэ һандаранхай байна. Хүдэлмэридөө орой гараха ба эртэ орохо ябадал үзэгдэнэ.

А. Р.

Хуряалгые хойшо татана

Цакир. Закаменай аймаг дотор үбһэхуряалгын ябаса тон хангалтагүй. АЗО-гэй һүүлэй мэдээгээр орой хамта 9 мянгаад гектар сабшагдаһан ба сомогдоһон байна. Графигайгаа ёһоор 26403 гектар хуряагдаад байха ёһотой байгаа.

Үбһэ хуряалгын машинануудай ремонт муугаар үнгэргэгдэһэнэй гэмээр косилканууд ба морин тармуурнууд миин байха ушарнууд нилээд олон.

Агитмассова хүдэлмэри тон дутамаг байна. Зүгөөр, комсомолой айкомой эмхидхэһэн агитбригада хадаа нэгэ хэдэн сомонуудай колхозуудта культурно-массова хүдэлмэри ябуулаа.

В. Жаркой.

37.527 түхэригэй шүүбэри

Улан-Удын Центральна сберкасса болбол июлиин 24-25-26 үдэрнүүдтэ Гурбадахи табанжэлэй (хоёрдохи жэлэй гаргалга) уриһаламжын нэгэдэхи тиражаар 274 хүнэй шүүһэн 37527 түхэригэй шүүбэриие түлэбэ.

100 түхэригэй облигацяар 500 түхэригэй нэгэ шүүбэри, 500 түхэригэй облигацяар 1100 түхэригэй нэгэ шүүбэри гэхэ мэтэ болоһон байна.

АВТОМОБИЛЬНУУДЫЕ ОБСЛУЖИВАЛГЫН СТАНЦИ

МОСКВА. Столицада, Береговой улицада, автомобильнуудые обслуживалха станциин барилга ба түхеэрэлгэ дүүргэгдэбэ. Эндэ, машинанууд 30-40 минута соо үзэлгые ба угаалгые гараха юм. Машинануудай хуушарһан детальнуудые һэлгэжэ, тоһо ба горючые үгэхэ байна.

(ТАСС).

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДАЙ КУЛЬТУРНА БАДАРАЛТЫН ТҮЛӨӨ!

Кабанскын аймагта

Кабанскын аймагай ажалшадай депутадуудай Совет болбол колхозно центрнүүдые хүсэд культурна болбосон болголгоор бага бэшэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Аймаг доторынь 68 шэнэ гэрнүүд баригдаһан ба 152 гэрнүүд һайнаар ремонтлогдожо дүүрээ. Колхознигуудай 212 гэрнүүдтэ доторой ремонт хэгдэбэ. 120 гэрнүүдэй оройнуудынь шэнээр хушагдаа. Колхознигууд-барилгашадаар 28 шэнэ банинууд байгуулагдаһан ба 44 бани заһабарилагдаад байна. 12 клубуудые ремонтлохоһоо гадна, 4 шэнэ клубуудые баряа. Үхибүүдэй 2 шэнэ ясли баригдаһан ба 29 яслинуудта һайн ремонт хэгдэбэ. Мүн тэрэшэлэн колхозуудай улицануудаар 10955 гоё һайхан модод һуулгагдаһан ба энээнэй 600-нь жэмэстэ модод.

Колхозно центрнүүдые культурна болбосон болгохотой хамта колхознигуудай өөһэдэйнь ажаһуудалые улам культурна болголгоор ехэхэн хүдэлмэри хэгдэнэ. Энэ гайхамшагта хүдэлөөнэй эхилһэнһээ хойшо 750 колхознигуудай гэрнүүдтэ радиоточконууд табигдаа. 1100 электрическэ лампочканууд гэр байрануудые гэрэлээр хангана.

Аймагайнь зарим сельсоведүүдэй ба колхозуудай түрүүлэгшэнэр энэ хүдэлмэридэ имагта анхарал табина. Брянскын сельсоведэй түрүүлэгшэ, БМАССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр Ион Александрович Кокин колхознигуудай культурна ажаһуудалые улам хүсэжүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмэсэн, шиидхэхы хэмжээабуулгануудые абадаг. Тэрэнэй үүсхэлээр колхозуудта ехэ хүдэлмэри ябуулагдана.

Мүнөө Брянскын село танигдашагүй болоо! Урдань эндэхиин үгытэй таряашад балар харанхы байдалтай, үсэг бэшэг мэдэхэгүй байгаа. Энэ нютагай колхознигууд мүнөө баян ба сэнгэлиг, хүхюун, культурна ажаһуудалтай болонхой. Урдань тус селодо миил нэгэ грамофон байһан юм. Мүнөө эндэ 45 патефон, 25 гармони, 50 велосипед, 80 гитара гэхэ мэтэ зүйлнүүд бии.

Шергинскэ сельсоведэй (түрүүлэгшэнь нүхэр Букин) колхозуудта 20 шэнэ гэрнүүд баригдажа, 18 гэрнүүд заһабарилагдажа дүүрээ. 2 клуб шэнээр байгуулагдаа. Колхозуудай улицанууд жэмэстэ модонуудаар шэмэгдэжэ байна. Энэ сельсоведэй гражданинууд бүгэдөөрэн бэшэг мэдэхэ болонхой.

Колхозно центрнүүдые хүсэд культурна болбосон болгохо хүдэлмэриие тус аймагай Соведэй культурно-гэгээрэлэй сагүргэлжын комиссиин түрүүлэгшэ, солото һургагша ордено нүхэр Антонина Алексеевна Антоненко хүтэлбэрилнэ.

Зүгөөр, дутуу дунда зүйлнүүд үшөөл бии байна. Кабанскын аймаг бэшэгмэдэхэгүйе усадхалгаар республика доторoo гээгдэнги районуудай нэгэндэ тоологдоно. Мүнөө тэндэ аяар 191 бэшэгмэдэхэгүйшүүд бии. Эдээнэйнь 33-нь һуралсалда хандуулагдаһан болобошье, нүгөөдэ 158-нь наһатанай һургуулинуудта һуранагүй.

Дутуунуудаа дары усадхахын тулада энэ гэһээр эрид хэмжээ абаха шухала.

С. Цыжибон.

Түмэр замайхидай үдэрэй урда тээ

ШЭНЭ НОРМОНУУДЫЕ ДҮҮРГЭНЭ

ПВЗ-ейн вагонно-сборно цехын стахановецуудай ба ударнигуудай дунда Сталинска Гурбадугаар табанжэлэй нэрэмжэтэ социалистическэ соревновани улам үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэн, түрүүшүүлэй зэргэнүүдые олоорон хандуулна. 8 часай хүдэлмэриин үдэртэ ба 7 үдэрэй хүдэлмэриин неделидэ оролго тухайда СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ гаргагдаһанһаа хойшо тус цехынхид бага бэшэ амжалтануудые туйлаба.

Стахановец-комсомолец нүхэр Пашков болбол абаһан уялгаяа хүсэндэнь хүргэн, үдэр бүриингөө нормонуудые 200 процент дүүргэхэһээ гадна, эрхим һайн шанартай продукцинуудые гаргадаг байна.

Мүн тэрэшэлэн залуу комсомолец нүхэр Сиваков үйлэдбэриингөө даабаринуудые 300 процент хүртэр дүүргэнэ. Тэрэ болбол гарай тормозой 10 винтнүүдые үдэр бүри нормоһоо үлүүлэн гаргадаг. Тэрэнэй үйлэдбэрилэн бүтөөһэн зүйлнүүдтэ нэгэшье гологдохо ушар тохёолдоогүй ба үргэлжэдөөл һайн шанартай байдаг.

Ц. Ор.

Слесарьнүүдэй амжалта

Тендернэ цехын (ПВЗ) эрхим стахановец нүхэр Стешовай комплексно бригадын слесарьнүүд стахановецууд нүхэд Никофоров, Хомяков, Распопин ба Рычков гэгшэд түмэр замайхидай Бүхэсоюзна Сталинска үдэрые угтуулан, үйлэдбэриингөө даабаринуудые 200 процент хүртэр дүүргэнэ.

Мүн тэрэшэлэн котельщигүүд нүхэд Наталенко, Будко, Лычагин, Парамонов ба бусад түрүүшүүлэй жэшээгээр үдэр бүриингөө сменын нормонуудые хэдэн дахин үлүүлэн дүүргэжэ байна.

Социализмын ороной түмэр замайхидай гайхамшагта һайндэртэ бэлэг болгон, эдэ слесарьнүүд-стахановецууд ба түрүн котельщигүүд болбол улам үндэрнүүд показательнуудые туйлахын түлөө тэмэсэнэ.

Ц.

Түрүү стахановец

Улан-Удын шэлэй механизированнэ заводой шэл отололгын цехын стахановец нүхэр Дымбэрэл Жапов, өөрынгөө жэшээтэ хүдэлмэреэр завод соогоо алдаршана. Тэрэ болбол 1936 ондо юрын хүдэлмэрилэгшөөр ажаллажа эхилһэн ба удаа тээнь шэл отололгын мэргэжэлые эрхимээр шудалжа гараһан байна. Хүдэлмэрилжэ эхилһэн сагһаа хойшо түрүү стахановец нэрээ алдаагүй. Заводой дирекци ба местком, тэрэнэй хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнэн, хэдэн удаа үнэтэ бэлэгүүдээр шагнаа.

1938 ондо залуу стахановец нүхэр Жапов ленинско-сталинска комсомолой члендэ абтаба. Энэ хадаа тэрэниие бүри үнэн сэхээр ба шэн зоригтойгоор хүдэлмэрилхыень уялгалһан байна. Цехынгээ коллективэй дундахи общественнэ хүдэлмэринүүдтэ угаа активнаар хабаадалсана. Иимэһээ, тэрэ болбол коллективэйгээ дунда бага бэшэ авторитедтэй байна. Мүнөө цехын комсомольско комитедэй бюрогой член, ажалай химагадалай инспектор гэхэ мэтын хүндэтэ уялгануудые дүүргэдэг юм.

Стахановец нүхэр Жапов болбол хүдэлмэриин сагые урта болгохо гэһэн советскэ правительствын шэнэ закондо харюу болгон, үдэр бүриингөө нормонуудые хэдэн дахин үлүүлэн дүүргэнэ. 480 квадратна шэлые үдэр бүри отолон цех соогоо түрүү һууриие эзэлнэ. Тэрэнэй хэһэн хүдэлмэридэ гологдохо ушар гарадаггүй.

Энэ цехын стахановецууд нүхэд Измайлов, Храмов ба бусад нүхэр Дымбэрэл Жаповой жэшээгээр үйлэдбэриингөө даабаринуудые 150-180 процент дүүргэдэг болоо.

Бизьяев.

Бурят-моигол хэлэнэй бэшэгэй дүрим ба пунктуациин тобшо справочиик

(Үргэлжэлэл. Эхинь июлиин 31-эй номерто)

29. Ород хэлэнһээ абтаһан уенүүдэй ба үзэгүүдэй хуряамжалганууд тэрэ янзаараа бэшэгдэдэг, хуряамжалганууд соо ороһон хубинууд оршуулагдахагүй:

Ород хуряамжалганууд	Иижэ бэшэхэ
Обком	*Обком*
Совнарком	*Совнарком*
СНК	*СНК*
УНХУ	*УНХУ*
США	*США*

30. Ород хэлэнһээ абтаһан, дефистэйгээр бэшэгдэдэг сложно үгэнүүд тэрэ хэбээрээ бэшэгдэнэ: *марксизм-ленинизм, машинно-тракторна.*

31. Хоёр хубиһаа бүридэһэн сложно үгэнүүд гэхэдэ (нэгэниинь—ород, нүгөөдэнь—бурят) ород хэлэнэй орфографиин ёһоор бэшэгдэнэ: *олонациональна, научно-шэнжэлгын (хүдэлмэри).*

32. Бурят-монгол хэлэндэ үни ороһон ород үгэнүүд (гэр байдалай юумэнүүдэй нэрэнүүд) хэлэгдэдэг гуримаараа бэшэгдэнэ: *пулаад, сабхи, хилээмэн.*

33. Бүхы абтаһан үгэнүүд бурят хэлэнэй юрэнхы ёһоор зохилдодог, тиигэбэшье тэдээнэй суффикснууд ба падежнэ залгалтанууд һууриингаа ударна аялгануудые дахажа бэшэгдэнэ.

Жэшээнүүд: *экономико—экономикодо, экономикоор, экономикоһоо. Опыт—опыдто, опыдоор, опыдһоо; Америка—Америкэдэ, Америкээр, Америкэһээ; Женева—Женевэдэ, Женевээр, Женевэһээ.*

Ажаглалта: Нэрын падеждэ ***к, т*** хашалгануудаар дүүрэһэн, абтаһан үгэнүүд косвенно падежнүүдтэ ***г, д*** һүүлтэй болодог: *совет—соведэй, соведээр, кружок—кружогой, кружогоор.*

34. Абтаһан глаголнууд дүүрэһэн видтэй инфинитивэй үндэһөөр ***-ть*** гээшэнь хаягдажа, ударна аялганиинь нэгэ үзэгөөр тэмдэглэгдэн бэшэгдэнэ: ***ремонтировать***—*ремонтировалха, ремонтировалба, ремонтировалһан;* ***критиковать***—*критиковалха, критиковалба, критиковалһан.*

V. СЛОЖНО ҮГЭНҮҮДЫЕ БЭШЭХЭ ДҮРИМ.

35. Нэгэ ойлгосо үзүүлдэг ба нэгэн бүхэли дээрэ тоологдодог хоёр үгэнүүдые сугтань бэшэхэ ёһотой, тиин сложно үгэдэ ороходоо тэдээнэй хубилдаг ба үгышье хамаатай бэшэ юм. Иимэ ушарта аялганай тааралдал эбдэрдэг байна: *уранзохёолшо, үхибүүд, модобэлэдхэл, ябагүй, ажахы, олониитэ.*

36. Сложно тусхай нэрэнүүд хамта бэшэгдэнэ: *Цэрэндулма, Батажаб, Лубсандоржо.*

37. Бурят-монгол хэлэндэхи нэгэ ойлгосо үгөөд, сугтаа хэлэгдэдэг паар үгэнүүд ами амяараа бэшэгдэнэ: *эхэ эсэгэ, һаба һуулга, эндэ тэндэ, гол мүрэн, урда хойно, ехэ бага.*

38. Сложно тэмдэгэй нэрэнүүд гэхэдэ: *хара соохор, шара улаан, хүхэ ногоон, хара алаг* гэхэ мэтын үгэнүүд ами амяараа бэшэгдэнэ:

39. Сложно глаголой һууринууд гэхэдэ: *ябад гэ, татад гэ, нахид гэ, ялагад гэ, хотогод гэ* гэхэ мэтын үгэнүүд ами амяараа бэшэгдэнэ.

40. *Гүйн+ошо, табижа+орхи* гэхэ мэтын хоёр һууриһаа гараһан глаголнууд хамта бэшэгдэнэ, тиихэтэй хамта һууринуудынь эхинэйнгээ гү, али һүүлэйнгээ үзэг гээдэг, һүүлынь аялганай тааралдалай ёһоор бэшэгдэдэг: *табижархиба, ябашаба, хэлэжэрхибэ,* тиигэбэшье үнгэрһэн сагай причастиин һүүлдэ удаан ***оо, ёо*** бэшэгдэнэ: *гүйшоо, хэлэжэрхёо.*

VI. ПАДЕЖНЭ ЗАЛГАЛТАНУУДЫЕ БЭШЭХЭ ДҮРИМ.

41. **Нэрын падеж** (нэгэнэй тоодо) залгалта абадаггүй.

42. **Хамаанай падеж** имэнүүд залгалтатай: ***-ай, -ой, -эй; -гай,-гой,-гэй;-н;-ын,-иин.***

а) *Хашалган үзэгүүдээр һүүтэһэн* (*аффрикатануудһаа* ба *хамарай н* үзэгһөө бэшэ) һууринуудай хойно ***-ай, -ой, -эй*** залгалтануудые абадаг: *арад—арадай, хэрэг—хэрэгэй, модон—модоной, совет—соведэй, кружок—кружогой.*

б) *Удаан* ба *ударна аялгануудаар* болон *хамарай н* үзэгөөр һүүлтэһэн (*удаан ы и* хоёрһоо бэшэ) һууринуудай хойно ***-гай, -гой, -гэй*** залгалтануудые абадаг: *хюрөө—хюрөөгэй, кино—киногой, тахяа—тахяагай, ан—ангай, дэн—дэнгэй, Баку—Бакугай, бельё—бельёгой.*

в) *Дифтонгнууд, удаан* ба *ударна* ***ы, и*** *үзэгүүдээр* һүүлтэһэн һууриин хойно ***-н*** залгалта абадаг: *бээлэй—бээлэйн, могой—могойн, зүгы—зүгын, часы—часын, хии—хиин, Росси—Россин.*

г) ***Түргэн аялганууд, түргэн йотированна аялганууд, аффрикатанууд*** ба ***хоёр гурбан хашалгануудаар*** һүүлгэһэн һууриин хойно ***-ын*** залгалта абадаг: *аха—ахын, бэхэ—бэхын, формо—формын, врач—врачын, кузнец—кузнецын, плащ—плащын, метр—метрын, поезд—поездын, варенье—вареньеын, платье—платьеын, горьё—горьёын.*

д) ***и, ь*** үзэгүүдээр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-иин*** залгалта абадаг, тиин тэрэ (*и, ь*) һүүлнүүдынь хаягдадаг: *артель—артелиин, автомобиль—автомобилиин, һургуули—һургуулиин, бани—баниин, поли—полиин.*

43. **Зүгэй падеж** имэнүүд залгалтатай: ***-да, -до, -дэ; -та, -то, -тэ.***

а) ***Бүхы аялганууд, хашалган ж, з, л, м, н, ш ба хоёр гурбан хашалгануудаар*** һүүлтэһэн һууриин хойно ***-да, -до, -дэ*** залгалтануудые абадаг: *аха—ахада, дугаа—дугаада, дүү—дүүдэ, далай—далайда, харгы—харгыда, варенье—вареньедэ, бани—банида, Росси—Россида, статья—статьяда, тираж—тиражда, колхоз—колхоздо, уһан—уһанда, ан—анда, поезд—поездо, пункт—пунктда.*

б) ***Бэшэ хашалгануудаар*** һүүлтэһэн һууриин хойно ***-та, -то, -тэ*** залгалтануудые абадаг: *гар—гарта, хэрэг—хэрэгтэ, совет—соведтэ, кружок—кружогто.*

44. **Үйлын падеж** имэнүүд залгалтатай: ***ые, -е, -гые, иие.***

а) ***Түргэн аялганууд, түргэн йотированна аялганууд, бухы хашалганууд*** ба урда тээгээ түргэн ***а, о, э*** үзэгүүдтэй байһан ***тогтууригүй н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-ые*** залгалта абадаг: *аха—ахые, бэе—бэеые, варенье—вареньеые, гар—гарые, совет—соведые, кружок—кружогые, поезд—поездые, пункт—пунктые, модон—модые, мүнгэн—мүнгые.*

б) ***Дифтонгнуудаар, удаан ба ударна аялгануудаар*** болон урда тээгээ удаан аялгантай байһан тогтууригүй ***н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-е*** залгалта абадаг: *бээлэй—бээлэйе, могой—могойе, дүрөө—дүрөөе, статья—статьяе, доска—доскае, шубуун—шубууе, галуун—галууе.*

в) ***Хамарай н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-гые*** залгалта абадаг: *ан—ангые, дэн—дэнгые, дэлэн—дэлэнгые.*

г) ***Тогтууритай н*** ба ***и ь*** хоёроор болон урда тээгээ ***түргэн и*** үзэгтэй байһан тогтууригүй ***н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-иие*** залгалта абадаг, тиин *тогтууритай н* үзэгһөө бэшэ һүүлнүүдынь (*и, ъ, н*) унадаг: *хүн—хүниие, артель—артелиие, һургуули—һургуулиие, бани—баниие, поли—полиие, морин—мориие, хонин—хониие.*

45. **Зэбсэгэй падеж** имэнүүд залгалтатай: ***-аар, -оор, ээр;-яар,-ёор,-еэр;-гаар,-гоор,-гээр,-гөөр.***

а) ***Түргэн аялгануудаар*** (***йотированнаһаа бэшэ***), ***хашалгануудаар*** ба урда тээгээ ***түргэн а, о, э*** үзэгүүдтэй байһан ***тогтууригүй н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-аар, -оор, -ээр, -өөр*** залгалтануудые абадаг: *хада—хадаар, бэхэ—бэхээр, колхоз—колхозоор, гараж—гаражаар, совет—соведээр, кружок—кружогоор, модон—модоор, мүнгэн—мүнгөөр.*

б) ***Түргэн йотированна аялгануудаар*** ба ***и, ь*** хоёроор болон урда тээгээ ***и*** үзэгтэй байһан ***тогтууригүй н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-яар, -ёор, -еэр*** залгалтануудые абадаг, тиин тэдэ һүүлнүүдынь унадаг: *артель—артелеэр, автомобиль—автомобиляар, һургуули—һургууляар, варенье—вареньеэр, горьё—горьёор, бани—баняар, поли—полёор, морин—морёор, хонин—хонёор.*

в) ***Дифтонгнуудаар, удаан*** ба ***ударна аялгануудаар*** болон урда тээгээ удаан аялгантай байһан тогтууригүй ***н*** ба ***хамарай н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***-гаар, -гоор, -гээр, -гөөр*** залгалтануудые абадаг: *бээлэй—бээлэйгээр, могой—могойгоор, тахяа—тахяагаар, дугаа—дугаагаар, Баку — Бакугаар, доска—доскагаар, бельё—бельёгоор, шулуун—шулуугаар, галуун—галуугаар.*

46. **Хамтын падеж** хододоо ***-тай, -той, -тэй*** залгалтануудые абадаг, тиин *„ямар“* гэжэ асуудалда харюусажа элирхэйлэгшэ байбалынь, һүүлэйнь ***тогтууригүй н*** үзэг унадаг: *хүн—хүнтэй, поезд—поездтой, морин—моринтой, моритой, малгай—малгайтай, тахяа—тахяатай кино—кинотой, горьё—горьётой, варенье—вареньетэй, бани—банитай, поли—политой.*

47. **Гаралай** падеж ***-гһаа, -гһоо, -гһээ, -гһөө; -һаа, -һоо, -һээ, -һөө*** залгалтануудые абадаг.

а) ***Хамарай н*** үзэгөөр һүүлтэһэн һууриин хойно ***гһаа, -гһоо, -гһээ, -гһөө*** залгалтануудые абадаг: *ан—ангһаа, далан—далангһаа, дэн—дэнгһээ.*

б) Бэшэ һууринуудай хойно ***-һаа, -һоо, -һээ, -һөө*** залгалтануудые абадаг: *гэр — гэрһээ, мал — малһаа, поезд — поездһоо, тахяа—тахяаһаа, кино—киноһоо, һургуули—һургуулиһаа, бани—баниһаа, поли—полиһоо, варенье—вареньеһээ, горьё—горьёһоо.*

48. Үгын абяануудһаа бүридэһэн сложно-хуряалгатай үгэнүүд зохилдоходоо хамаанай падеждэ ***-гэй, -эй*** залгалтануудые абадаг:

а) Хэрбээ сложно-хуряалгатай үгэнүүдые хэлэхэдэ тэдээнэй һүүлдэ аялганай дуулдабалынь, ***-гэй*** залгалтые абадаг: *ЦК-гэй, УНХУ-гэй, США-гэй, ВКП*(б)*-гэй;*

б) Хэрбээ тэдэнэй һүүлдэнь аялганай дуулдаагүй һаань, ***-эй*** залгалта абадаг: *МТС-эй, АИК-эй, СССР-эй.*

Косвенно падежнүүдэй залгалтанууд юрэнхы ёһоор бэшэгдэнэ: ЦК-***да***, ВКП(б)-***гээр***.

ПАДЕЖНЭ ЗАЛГАЛТАНУУДАЙ ТАБЛИЦА

Падежнууд	Түргэн аялганууд, хашалганууд ж, з, н, м, ш, хоёр гурбан хашалганууд, аффрикатанууд ба ударна бэшэ йотированна аялгануудаар һүүлтэһэн үгэнүүд.	Й кратка ба ь һүүлтэһэн үгэнүүд.	Удаан ба ударна болон йотированна аялганууд ба хамарай н үзэгөөр һүүлтэһэн үгэнүүд.	Дифтонгнууд, удаан ба ударна ы, и үзэгүүдээр һүүлтэһэн үгэнүүд.	Хамарай н үзэгһөө бэшэ хашалгануудаар һүүлтэһэн үгэнүүд.	Тогтууригүй н үзэгөөр һүүлтэһэн үгэнүүд.
Н.	—	—	—	—	—	—
	хада	*һургуули*	*дүрөө*	*далай*	*мал*	*морин*
	врач	*артель*	*Баку*	*эжы*	*орон*	*ямаан*
	социализм	*бани*	*судья*	*часы*	*принцип*	*үнеэн*
	пункт	*поли*	*далан*	*хии*	*совет*	*модон*
	варенье	*Коля*	*дэн*	*Росси*	*ударник*	*һүн*
Х.	***-ын***	***-иин***	***-гай***	***-н***	***-ай***	***-ай***
	хадын	*һургуулиин*	*дүрөөгэй*	*далайн*	*малай*	*мориной*
	врачын	*артелиин*	*Бакугай*	*эжын*	*ороной*	*ямаанай*
	социализмын	*баниин*	*судьягай*	*часын*	*принципэй*	*үнеэнэй*
	пунктын	*полиин*	*далангай*	*хиин*	*соведэй*	*модоной*
	вареньеын	*Колиин*	*дэнгэй*	*Россин*	*ударнигай*	*һүнэй*
З.	***-да***	***-да***	***-да***	***-да***	***-да, -та***	***-да***
	хадада	*һургуулида*	*дүрөөдэ*	*далайда*	*малда*	*моринд о*
	врачда	*артельдэ*	*Бакуда*	*эжыдэ*	*орондо*	*ямаанда*
	социализмда	*банида*	*судьяда*	*часыда*	*принциптэ*	*үнеэндэ*
	пунктда	*полидо*	*даланда*	*хиидэ*	*соведтэ*	*модондо*
	вареньедэ	*Колидо*	*дэндэ*	*Россида*	*ударнигта*	*һүндэ*
Ү.	***-ые***	***-иие***	***-е, -гые***	***-е***	***-ые, -иие***	***-иие, -е, -ые***
	хадые	*һургуулиие*	*дүрөөе*	*далайе*	*малые*	*мориие*
	врачые	*артелиие*	*Бакуе*	*эжые*	*орониие*	*ямаае*
	социализмые	*баниие*	*судьяе*	*часые*	*принципые*	*үнеэе*
	пунктые	*полиие*	*далангые*	*хиие*	*соведые*	*модые*
	вареньеые	*Колиие*	*дэнгые*	*Россие*	*ударнигые*	*һүе*
Зэб.	***-аар, -яар***	***-яар***	***-гаар***	***-гаар***	***-аар***	***-аар, -яар, -гаар***
	хадаар	*һургууляар*	*дүрөөгөөр*	*далайгаар*	*малаар*	*морёор*
	врачаар	*артелеэр*	*Бакугаар*	*эжыгээр*	*ороноор*	*ямаагаар*
	социализмаар	*баняар*	*судьягаар*	*часыгаар*	*принципээр*	*үнеэгээр*
	пунктаар	*полёор*	*далангаар*	*хиигээр*	*соведээр*	*модоор*
	вареньеэр	*Колёор*	*дэнгээр*	*Россигаар*	*ударнигаар*	*һүөөр*
Хам.	***-тай***	***-тай***	***-тай***	***-тай***	***-тай***	***-тай***
	хадатай	*һургуулитай*	*дүрөөтэй*	*далайтай*	*малтай*	*моритой (нтой)*
	врачтай	*артельтэй*	*Бакутай*	*эжытэй*	*оронтой*	*ямаатай (нтай)*
	социализм-тай	*банитай*	*судьятай*	*часытай*	*принциптэй*	*үнеэтэй (нтэй)*
	пункттай	*политой*	*далантай*	*хиитэй*	*соведтэй*	*модотой (нтой)*
	вареньетэй	*Колитой*	*дэнтэй*	*Росситай*	*ударнигтай*	*һүтэй(нтэй)*
Г.	***-һаа***	***-һаа***	***-һаа, -гһаа***	***-һаа***	***-һаа***	***-һаа***
	хадаһаа	*һургуулиһаа*	*дүрөөһөө*	*далайһаа*	*малһаа*	*моринһоо*
	врачһаа	*артельһээ*	*Бакуһаа*	*эжыһээ*	*оронһоо*	*ямаанһаа*
	социализмһаа	*баниһаа*	*судьяһаа*	*часыһаа*	*принципһээ*	*үнеэнһээ*
	пунктһаа	*полиһоо*	*далангһаа*	*хииһээ*	*соведһээ*	*модонһоо*
	вареньеһээ	*Колиһоо*	*дэнгһээ*	*Россиһаа*	*ударнигһаа*	*һүнһөө*

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто).

Загаһа барилгын планиие дүүргэхэ

Бурръбтрестын системын Баргажанай, Кабанскын, Яруунын, Хойто Байгалай ба бусад аймагуудай загаһавай заводуудай хүдэлмэришэдэй дунда социалистическэ соревновани үргэнөөр дэлгэржэ байна. Загаһа агналгын эрхим мастернууд-стахановецууд ба ударнигууд үйлэдбэриин һайн туйлалтануудые харуулна.

Селенгын аймагай Галуута нуурай загаһанай заводой агнуурин бригадын бригадир - стахановец нүхэр Н. Е. Плещков хэдэн жэлэйгээ опыт методүүдые коллективэйгээ дунда дэлгэрүүлэн, бага бэшэ амжалтануудые туйлаһан ба һара бүриингөө даабаринуудые хододоо 130-180 процент хүртэр дүүргэдэг. Стахановска хүдэлмэриингөө результадта тус бригадын бригадир нүхэр Плещков, түрүүшүүл-стахановецууд нүхэд Сычев, Дымбэрэл Бадмаев ба бусад үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Баргажанай аймагай Горячинскын с/соведэй загаһа барилгын „Свободный труд“ артель (түрүүлэгшэнь нүхэр Мозгов) жэлэйгээ түрүүшын хахадай планиие 156 процент дүүргэжэ, эрхим шанартай загаһануудые гүрэндөө тушааба. Мүн тэрэшэлэн, Ленинэй нэрэмжэтэ артель (түрүүлэгшэнь нүхэр Ястров) планаа 114 процент дүүргээ.

Зүгөөр, загаһа барилгын зарим артельнүүдэй хүдэлмэридэ ехэхэн дутуу дунданууд бии.

Твороговско с/соведэй (Кабанск), Карл Марксай нэрэмжэтэ артелиин загаһа барилгын бригада энэ һарын планайгаа оройдоо 20,2 процентыень дүүргөөд байна.

Б.

Закон хазайруулагшадые түрмэдэ хааха

Һаяхан, Улан-Удын Центральна районой арадай суд—судья нүхэр Аюшинов, арадай заседательнууд нүхэд Гаврилова, Похолкова, прокурор нүхэр Чуков, адвокат Черепанов гэгшэдэй составтайгаар, гостиницын счетовод - кассир байһан, гэмнэгдэгшэ Бартановагай хэрэгые нээмэл судебнэ заседани дээрэ хаража үзөө.

Социалистическэ ажалай дезорганизатор, гэмнэгдэгшэ Бартанова хадаа, гостиницада хүдэлмэрилхэ зуураа, өөрынгөө уялгада хайша хэрэгээр хандахаһаа гадна, гостиницынгаа хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө үгтэһэн даабаринуудые нэгэтэ бэшэ дүүргээгүй байгаа.

Бартанова болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй июниин 26-най Указые хэды мэдэжэ байһан болобошье, бүгэдэ арадаар һайшаагдаһан энэ законииве хазагайруулан, өөрынгөө зорогоор хүдэлмэреэ хаяад, гаража ошоһон байна.

Арадай нангин закониие хазагайруулагша Бартанова гэгшэ июниин 26-най Указай 5-дахи пунктын үндэһөөр, 3 һарын торшо соо түрмэдэ хаагдахаар шиидхэгдээ.

Бизьяев.

Харюусалгата редактор Р. БИМБАЕВ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Каландарашвили, 19. Телефоны; отв. редактора — 3-23; секретариата — 3-44; отделов партийной жизни, агитации и пропаганды — 7-55 (2 зв.); сельхоз. отдела — 7-55; отделов кадров и писем — 5-07.

Типография НКМП. Уполномоченный Бурглавлита № 3174